

ALLE BØRNS MULIGHEDER FOR AT LÆRE MERE - MED IT SOM VÆRKTØJ

Hvem er jeg?

Helle Larsen

Læreruddannet fra Hjørring Seminarium 1994.

Snart diplomuddannelse i dem der kan læse og dem der ikke kan.

Læsevejleder.

Koordinator i KC.

Ansæt på Seminarieskolen i Aalborg.

Dysleksiprojekt.

Inklusion

"Eksklusion er svaret på en aktuel tilstand i velfærdssamfundet og dets institutioner, hvor store grupper ekskluderes fra deltagelsesarenaer, hvor livschancer fordeles".

(Madsen: 2009. s. 12).

Inklusion skal altså forstås som .."en proces som skal bidrage til at minimere og eliminere de mest virksomme eksklusionsfaktorer i børn og unges liv".

(Madsen: 2009. s. 13).

Et ord er en inkluderende faktor, som kan være med til at skabe et inkluderende læringsmiljø.

På vej mod et inkluderende læsebegreb

- Erik Arendal, konsulent HMI (2006 og 2007)
- ”en vigtig forudsætning for at skabe en inkluderende pædagogik er, at pædagogikken bygger på inkluderende begreber, Demokrati og deltagelse”.
- *”Implisitt ligger det en tro på at det kan kompenseres for elevenes vansker uten at skolen og lærerne ikke trenger å endre på sin opplæring. Slik vil specialundervisning tjene som en avlastningsordning for skolen og lærerne”. (Nordahl: s. 48, 2009).*

Nordahl, Thomas, Sunnevåg, Anne-Karin, Kvalifisering og dequalifisering I grunnskolen,
Unge Pædagoger nr. 1, s. 35-49, 2009.

Traditionel forståelse af afkodning: færdighed i at omdanne det visuelle indtryk til sproglyd.

Moderne forståelse af afkodning: genskabelse af et forestillingsindhold gennem forskellige medier.

”Set i et inkluderende perspektiv gøres mennesker uden visuelle afkodningsfærdigheder hermed til læsere, og de får anerkendt adgang til den interaktion med tekster, som er så væsentlig både for at opnå information, viden og oplevelser og for at få adgang til den udvikling af talesproget, som skriftsproget er den væsentligste kilde til”. (Saabye Jensen, Bent, Arendal, Erik, Holmgaard Aase: s. 2, 2008).

Men de får også en livschance for at blive motiveret for læsning og skrivning.

Cd ord som kognitivpartner.

kan erstatte arbejdsgange og dermed frigøre tanker til andre arbejdsgange, som
Kan skabe ny læring og erkendelse.

”When learners use computers as partners, they offload some of the unproductive memorizing tasks to the computer, allowing the learner to think more productively”. (Jonassen. s. 5).

computeren som kognitivt værktøj går i dialog med den lærende om at skabe ny viden og erkendelse på baggrund af det eleven ved i forvejen.

Eleven indgår i et intellektuelt partnerskab med computeren, hvor resultatet af læringen er større end summen af de dele som indgår i læringen. Jf. HMH om multimodale tekster(billede, lyd, oplæsning) $1+1+1=4$.

Forskning i cd ord.

Projekt pc læsning 2005. undersøgte om voksne med læsevanskeligheder kunne opnå et funktionelt læseniveau i forhold til de krav de mødte i samfundet ved kompensation. **Saabye, Brandt & Arendal.**

Resultater:

- Studiet kan ikke dokumentere at deltagerne **selv** blev bedre læsere.

Læsning for alle 2. 2003. undersøgte effekten af såvel oplæsnings- som prædiktionsdelen. **Bent B. Andresen**

Resultater:

- anvender ord, de ellers ikke tør bruge og gør dermed deres tekster mere nuancerede.
- kompensationen for stavevanskelighederne frigør energi til at tænke i syntaks, struktur, sproglige billeder og øger elevernes kendskab til genrer.
- Elever kan særligt have glæde af at få egne tekster læst op. Derved kan de høre, om de har skrevet det, de tror, de har skrevet. Jvf. HMH om den gode læser.

IT-værktøjet skal integreres i alle fag og dermed:

- ⦿ Øge elevernes muligheder for at tilegne sig viden
- ⦿ Øge motivation og lyst til at deltage i undervisningen
- ⦿ Gøre eleverne mere selvhjulpne
- ⦿ Øge elevernes selvværd og koncentration
- ⦿ Give lyst til læring samt øge troen på egne kompetencer
- ⦿ Give eleverne mulighed for at vise, hvad de fagligt kan præstere (eksamen)
- ⦿ Tilgængelighed for alle.

Dengang at jeg skulle på VAKS kursus, så tænkte jeg, at jeg ikke bliver til noget.

Ordblind pige i 4. kl.

Anvendelse i almenpædagogikken.

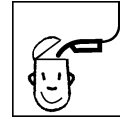
- Legeskrivning i bh. kl. "Når de forstår, at en lyd har brug for et bogstav, som de ikke kan, har de formuleret et problem som kræver en løsning. Lige der er det barnet og barnets behov som styrer hvad det lærer" (Björk og Liberg 1999:114).
- Læse-, skrivetilegnelsen.
- At skrive sig til læsning. Carol Chomsky, Arne Trageton.
- Læsning i alle fag – også i indskoling.
- Eleven kan sikre sig, at han skriver det, han tror han skriver. Metakognition – overvågning af egen skrivning.
- Som kognitiv partner. (Jonassen).

Praksiseksemppler.

Bog anmeldelse <small>Titel</small>	Lille Virgil.
Forfatter	Ole Lund Kirkegård.
Referat	Den handler om Lille Virgil og Oskar og Carl Emil De skal finde en stork fordi at Købmanden har en stork til at sætte på taget. Den ødelægger skorsten. De finder ikke en stork.
Hvem og hvordan er hovedpersonen?	Lille Virgil. Han er altid men på den værste.
Bipersoner	Købmanden Og Oskar Og Carl Emil.
Hvor foregår historien?	I en Lille by.
Hvornår foregår historien?	Om sommeren.
Er der illustrationer?	Ja. Det gør de.
Hvordan passer de til bogen?	De fortæller om teksten.
Hvad synes du om bogen? Begrund dit svar.	Den er god fordi at fortælleren er god til at fortælle. Den er sjov.
Andre bøger af samme forfatter?	Otto er et næsehorn.
Navn og dato	Elevens navn - 27/11/05

Eksemplet er udarbejdet af: Bodil Mommsen og Merete Petersen, Låsby skole.

Tilegnelse af nyt stof

Navn:

Dato:

Jeg arbejder med ...

Viden

Jeg ved allerede:

Spørgsmål

Jeg vil vide:

Svar og overraskende nyt

Jeg lærte:

Den første skrivning

Bh. kl. har været på tur i zoo.

De har fotograferet og skal skrive om
Deres oplevelser.

Af H.C. Andersen

Illustration: Jesper Eising

Hvordan er pigen klædt på?

Det var så grueligt koldt; det sneede og det begyndte at blive mørk aften; det var også den sidste aften i året, nytårsaften. I denne kulde og i dette mørke gik en lille, fattig pige på gaden med bart hoved og nøgne fødder; ja hun havde jo rigtignok haft tøfler på, da hun kom hjemme fra; men hvad kunne det hjælpe! Det var meget store tøfler, hendes moder havde sidst brugt dem, så store var de, og dem tabte den lille, da hun skyndte sig over gaden, i det to vogne fór så grueligt stærkt forbi; den ene tøffel var ikke at finde og den anden løb en dreng med; han sagde, at den kunne han bruge til vugge, når han selv fik børn.

Svar:

Hvordan er vejret?

Der gik nu den lille pige på de nøgne små fødder, der var røde og blå af kulde; i et gammelt forklæde holdt hun en mængde svovlstikker og ét bundt gik hun med i hånden; ingen havde den hele dag købt af hende; ingen havde givet hende en lille skilling; sulten og forfrossen gik hun og så så forkuet ud, den lille stakkell!

Eleven med læsevanskeligheder.

Er i risiko for at:

- ⦿ Få lavt selvværd i forhold til kammeraterne
- ⦿ Udvikle dårlige arbejdsvaner
- ⦿ Blive ukoncentreret
- ⦿ Blive opgivende
- ⦿ Miste tro på egne evner
- ⦿ Føle sig dum

- ⦿ Få ringe almenviden
- ⦿ Virke forstyrrende

Edvin Bru, 2008

HL: Nu siger du, du ikke kan stave på dansk
...tænker du meget på det?

XX: Lidt og lidt ikke.

HL: Når du tænker på det, hvad tænker du
så?

XX: Så tænker jeg, at jeg gad hellere være
ligesom alle de andre.

Ordblind pige i 4. kl.

- ⦿ Det største problem – set fra det læseusikre barns side er, at det ikke udvikler samme kendskab til faglige og tværgående emner som jævnaldrende elever. (B.E. Andresen. KVIS) – og at udviklingen af deres ordforråd stagnerer pga. for lidt læsning.

Cd ord i specialpædagogikken.

- Oplæsning på dansk, engelsk og tysk:
- Skærmlæsning fra nettet
- Dokumenter gemt i Word, Open Office, WordPad og pdf.
- Indskannede dokumenter
- Ordprædiktation også engelsk, tysk osv.

Vigtigt- når det skal lykkes

- Viden om dysleksi.
- Kendskab til de kompensatoriske it programmer. *”Det finns också en föreställning bland pedagogerna om att man inte behöver vara så insatt i programmen eftersom eleverna är duktiga på teknik”.* (Damsby: s. 57, 2008).
- Tilgængelighed til computere.
- Undervisning af eleverne i kompensatoriske programmer udenfor skoletid- eller endnu bedre at anvende det fra bh. Kl.
- Brug af kompensatorisk it som en integreret del af undervisningen.
- Skolelederen har ansvar for at økonomien tillader indkøb af hardware og software.

- **Specialundervisningslærere har hovedansvaret for implementeringen af de kompensatoriske værktøjer i undervisningen og dermed for at videregive denne viden til resten af lærerne på skolen.**
- **Forældrene skal støtte eleven i brugen af computer.**
- **Samarbejde mellem skole og hjem omkring elevens brug af kompensatorisk it.**
- **Et positivt syn på kompensatorisk it. "En forståelse af at læreren skal lave om på sin undervisning for at integrere it. "Det är lärarens ansvar att se till att det inte uppstår hinder när eleven ska arbeta. Det betyder att läraren måste lära sig använda hjälpmedel och se till att den pedagogiska miljön är anpassad. Det är viktigt för eleven att läraren är intresserad av hur eleven använder datorn och programmen". (Damsby: s. 16. 2008)**

Forhindringer for en vellykket integrering af kompensatorisk it i den almindelige undervisningen.

- **Nogle lærere mener, at eleverne først skal lære at læse og skrive, inden de skal benytte kompenserende it. "Skolans tradition, att alla elever först måste lära sig läsa och skriva, är djupt rotad". (Damsby: s. 59, 2008).**

Damsby, Gunvor, Implementering av kompensatoriska datorprogram i undervisningen – belyst ur specialpedagogers perspektiv, Forsknings- och utvecklingsenheten Habilitering & Hjälpmedel, Region Skåne, 2008.

(PC)-læsning =

afkodning

x

forståelse

x

- Kende bogstavernes navn lyd og form
- Sætte sammen til ord (danne syntese)
- Ved PC-læsning afhjælpes disse områder ved hjælp af oplæsningsprogrammer og stemmer

- Sproglige kompetencer
- Ordforråd
- Viden om verden
- Viden om tekster
- Genrekendskab
- Danne følgeslutninger
- Danne indre forestillingsbilleder
- Metakognition

- Motivation
- Begavelse
- Selvtillid
- Digitale kompetencer (ved PC-læsning)

Indstilling af cd ord 7

Mikroværkstedet

Hovedstadens ordblindeskole

Opgave

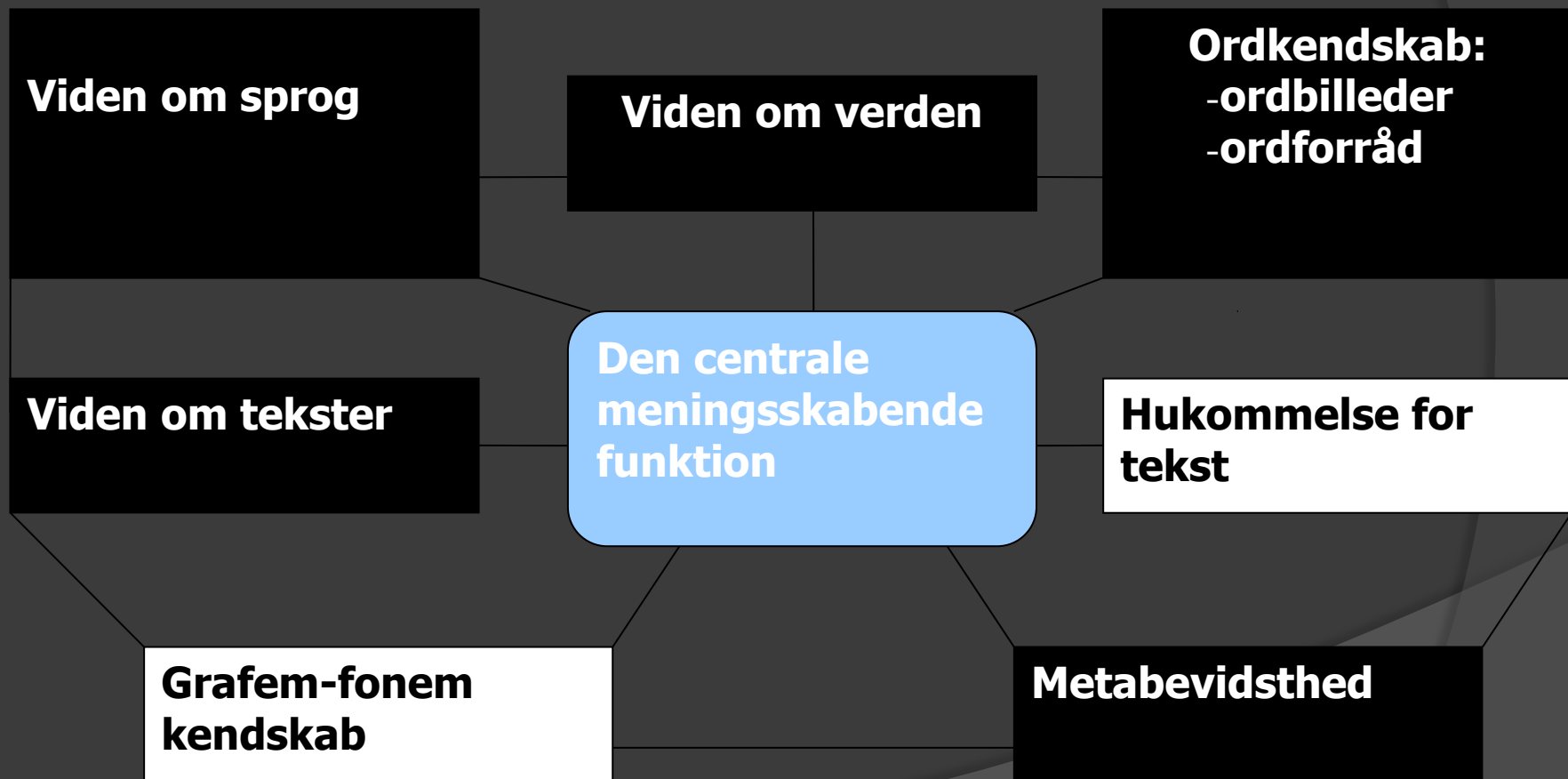
- Gå på opdagelse i cd ord.
- Gå på skolekom. Skriv en mail til Bjarne Thostrup og bed om at blive tilmeldt Materialebasen.

Hjælp: www.hokbh.dk - hjælpemidler – it programmerne –
hjælpe midde lvejledning demo – cd ord.

Program d. 3/11 2010 kl. 14-16

- ◎ Opsummering
- ◎ Mere cd ord
- ◎ pause
- ◎ Skriverammer og andre skabeloner
- ◎ Tilgængelighed til tekster
- ◎ Igangsætning af jeres arbejde

En LÆSEMODEL – Ehris interaktive

Faglig læsning

-kan have svært ved at læse en faglig tekst, selv om den faglige læsning sprogligt og begrebsmæssigt svarer til læserens udviklingstrin. De skal ofte på én gang læse blandingstekster med forskellige former for tekst, illustrationer, grafer, diagrammer mv. – og bearbejde og samle de forskellige typer af informationer.
- Den faglige læsning stiller derfor nye og anderledes krav til læseprocessen og dermed til læseundervisningen. Der indføres efterhånden nye læseteknikker som punktlæsning, skanne- og skimmeteknikker, oversigtslæsning, nærlæsning og undervises i læsning af billeder, billedtekster, grafer og kurver, hjemmesider, hypertekster, leksikon og indeks, stikordsregistre og ordbøger. En af vor tids vigtige læsefærdigheder er at finde ud af, hvad man ikke skal læse. Netop ved faglig læsning må man arbejde koncentreret med, at eleven lærer at læse bevidst og med et bestemt formål, og læreren må vejlede eleven omhyggeligt med udgangspunkt i de enkelte teksttyper.
- (Uv.vejledning 2009)

Faglæreren skal anskue eleven som læser/skriver

Den gode læser

1. Visualiserer: Danner billeder af det teksten handler om
2. Læser aktivt/stiller spørgsmål (traditionelt læreren, der stiller spørgsmål!)
3. Bruger deres viden om verden/ forhåndskundskab
4. Registrerer, når de ikke forstår og løser forståelsesproblemerne (metakognitiv tilgang)
5. Har et læseformål

Hvordan lærer vi *alle* eleverne det?

Cd ord som kognitivpartner.

kan erstatte arbejdsgange og dermed frigøre tanker til andre arbejdsgange, som
Kan skabe ny læring og erkendelse.

”When learners use computers as partners, they offload some of the unproductive memorizing tasks to the computer, allowing the learner to think more productively”. (Jonassen. s. 5).

computeren som kognitivt værktøj går i dialog med den lærende om at skabe ny viden og erkendelse på baggrund af det eleven ved i forvejen.

Eleven indgår i et intellektuelt partnerskab med computeren, hvor resultatet af læringen er større end summen af de dele som indgår i læringen. Jf. HMH om multimodale tekster(billede, lyd, oplæsning) $1+1+1=4$.

Stemmerne

- ◉ **Carsten-stemmen (syntetisk/fonembaseret)**
 - uendeligt ordforråd
 - egnet til oplæsning
- ◉ **Per-stemmen (digital)**
 - tydelig
 - egnet til skriveprocessen
 - begrænset ordbank – 84.000 ord
- ◉ **Ida, Emily, Steffi-stemmerne.**
 - realspeak
 - høj kvalitet
 - baseret på den menneskelige stemme.
 - egnet til oplæsning.
- ◉ **Engelske og tyske stemmer (syntetisk/fonembaseret)**
www.bytecool.com/voices.htm

Oplæsning med CD-ORD

- Åbn CD-ORD (lægger sig som en værktøjslinie og fungerer sammen med et andet program)

Word

- Sæt markøren, hvor oplæsningen skal starte – tryk på grøn pil eller F2

Nettet eller pdf-fil

- Find den tekst, der ønskes læst op
- Marker teksten
- Open office (vigtigt: "Læs op fra udklipsholderen" skal være aktiv)
- Læsning af tekster med cd ord 7. Hit med historien 7. kl.

Engelsk

- Skift til engelsk flag i værktøjslinien

Fagordbog i CD-ORD

- ◉ Der kan oprettes fagordbøger, som kan bruges sammen med grundordbogen – eller alene
- ◉ Ordene kan skrives ind enkeltvis eller man kan kopiere ordforrådet fra en artikel eller en bog om emnet

Opret ordbog

- ◉ Ordforslag – Ordbøger – Opret ny – Titel – Importér – Sæt teksten ind – Generer – Vælg alle – Tilføj – OK – Sæt "flueben" i rubrikken

Der skal være markeret i "separat liste til fagord"

Tekstboks

- ⦿ Når eleven har svært ved at huske eller overskue indholdet af en tekst.
- ⦿ Del teksten op i mindre enheder og indlæg tekstbokse med spørgsmål og svarmuligheder.
- ⦿ Sådan:
 - ⦿ Markér i teksten, hvor boksen ønskes
 - ⦿ Indsæt tekstboks – og arbejd med størrelsen.

Når eleven skriver en historie er følgende i spil

- Formulere sætningen (syntaks)
- Hvordan ser bogstavet ud
- Hvor findes bogstavet på tastaturet
- Motorisk aktivitet
- Hvordan staves det enkelte ord
- Holde styr på indholdet (viden, fantasi, overblik)

Skrivning med CD-ORD

- ⦿ Åbn CD-ORD
- ⦿ Åbn Open Office eller WordPad
- ⦿ Gå ind i på CD-ORDs værktøjslinie
- ⦿ Slå ordforslag til
- ⦿ Begynd skriveprocessen

Personlige indstillinger

- ⦿ Gå ind i enten oplæsning eller ord-forslag
- ⦿ Vælg faneblad alt efter dit ærinde (vindue/forslag/ordbøger)

Skrivning med CD-ORD

- ⦿ Jokertegnet `_` erstatter et bogstav. `_st`
- ⦿ Jokertegnet `*` kan bruges, hvis man kun kender få dele af et ord, fx
"undervisning" `u*vis.`
- ⦿ Jokertegnet `#` kan bruges i slutningen af et ord, hvis man er sikker på slutningen
`---u*visning#`

Skabeloner

Beskrevet i Margit Gades bog om "Kompensatorisk it" Malling Beck

Skriveskabeloner

Skriveskabelonernes mål er:

- ⦿ At hjælpe med at fastholde informationer
- ⦿ At lære eleverne at forstå og drage konklusioner
- ⦿ At lære eleverne at stille sig selv spørgsmål
- ⦿ At lære eleverne at være kritiske og "læse mellem linjerne"
- ⦿ At lære eleverne at reflektere
- ⦿ At give strategier som eleverne er i stand til at generalisere (bruge i anden sammenhæng)
- ⦿ At gøre eleverne selvhjulpne
- ⦿ At give eleverne succesfølelse

Finde og gemme billede

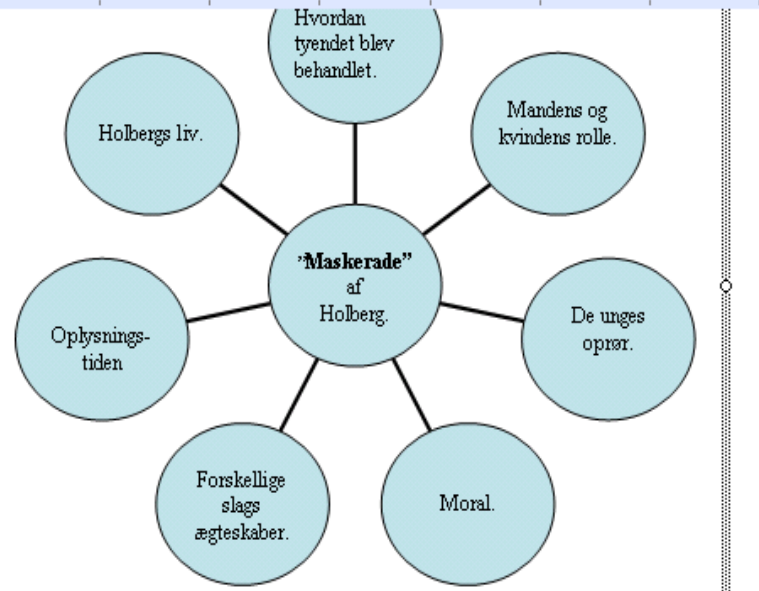
- Billeder kan evt. findes:
<http://www.galleriet.mikrov.dk> (kan trækkes over) – eller søg på Google
- Find billede
- Højreklik
- Gem billede som
- Giv navn
- Gem

Billedeksempel.

Talebobler

- Figurer
- Vælg taleboble
- Venstreklik
- Placer krydset på billedet
- Arbejd med taleboblen og gem.

Det klasseopdelte samfund.
 Religionens betydning.
 Skolegang.

Holberg:
 Livsforløb.
 Holdninger.
 Idealer.

Referat af historien.

Frederik og Emilie er på skiferie.

Vi står af |

1	liften
2	landets
3	landet
4	livet
5	loven
6	lov
7	liv
8	lidt
9	lokale
0	lige

Tilgængelighed til tekster

Overvejelser i forbindelse med årsplanlægning.

- Tilgængelighed til undervisningsmaterialer:
- Frederiksbergkonferencen (tilmelding lærer & elev).
Bjarne Thostrup.
- [Syntetisk tale Gyldendal](#)
- [Netlydbog](#)
- [Ligetil.nu](#)
- Indscanning på kopimaskine og sende som vedhæftet fil. Scan read Mikroværkstedet.

Reciprocal teaching.

Palinscar & Brown.

Fire strategier.

1. At opsummere (at identificere kernen i det der blev læst og diskuteret).
2. At stille spørgsmål (stille opklarende spørgsmål til tekstens indhold).
3. At afklare (genskabe en fælles mening når et ord, begreb, sætning misforståes).
4. At forudsige (hvad mon der sker i næste afsnit, eller hvad mon teksten slutter med?).

Skriftligt med cd ord som kognitiv partner.

<u>Før</u> du læser	<u>Mens</u> du læser	<u>Efter</u> du har læst	Cd ord
Aktivering af baggrundsviden og erfaringer (viden om verden).	Formulering af spørgsmål til teksten.	Opsummering/resumé.	+
Arbejde med overskrifter (forudsigelse).	Forståelsesmodeller (ens/forskellig, årsag/virkning, procesnotater, tidslinier m.m.	Stil spørgsmål til teksten.	+
Ord -og begrebsforråd.		Afklaring af problemfelter .	+

Arbejdet med ord- og begrebsforråd.

Hvordan arbejdes mest hensigtsmæssigt med ord- og begrebsforråd?

”at forekomsten af sjældne ord er væsentligt højere i skrevet sprog end i talt sprog”.

Cunningham, Stanovich, 1998.

På bredden af ord og begreber.

Anna Steenberg Gellert, 2008.

Startside Indsæt Sidelayout Referencer Forsendelser Gennemse Vis

Klip Kopier Sæt ind Formatpensel Udklipsholder

Calibri (Brødtekst) 11 A A A

F *K* U ~~abc~~ x₂ x² Aa ab

Skrifttype Afsnit

AaBbCcDc AaBbCcDc AaBbCc AaBbCc AaB Titel Undertitel Svag frem...

Typografier Skift typografier

Søg Erstat Marker Redigering

energi

1	Energi
2	Energien
3	Energistyrelsen
4	Energisk
5	Energiminister
6	Energiske
7	Energiforbrug
8	Energiforbruget
9	Energifordeling
0	Energier

V - Ø - L.

Dette <u>ved</u> jeg	Dette <u>ønsker</u> jeg at lære mere om	Dette har jeg <u>lært</u>

Santa og Engen 1996

Opgave

Lav et undervisningsforløb i faglig læsning, hvor I anvender cd ord som kognitiv partner.

Ideer: Reciprocal teaching, Før, under efter læsning, V-Ø-L, skriverammer, legeskrivning.

I må gerne tage udgangspunkt i faglige tekster i div. Undervisningsmaterialer.

God arbejdslyst

Litteratur

- Bru, Edvin, Lesevansker og livsvansker, 2008. Hertevig Akademisk.
- Maul, John, Temaer i læse- stavevanskeligheder hos børn og unge, Specialpædagogisk Forlag. 2000
- Høien, Torleiv, Lundberg, Ingvar, Dysleksi, Specialpædagogisk Forlag. 1992.
- Elbro, Carsten, Læsevanskeligheder, Gyldendal. 2008.
- Gade, Margit, Kompensatorisk it – it-hjælpe midler i undervisningen, København: Malling Beck, 2006
- Nordahl, Thomas, Sunnevåg, Anne-Karin, Kvalifisering og de kvalifisering i grunnskolen, Unge Pædagoger nr. 1, s. 35-49, 2009.
- Brudholm, Merete, Læseforståelse – hvorfor og hvordan?, 2002. Alinea.